

بررسی اثرات گردشگری ساحلی با تکیه بر نظرسنجی از خانوارهای روستایی (مطالعه‌ی موردی: روستای چمخاله، شهرستان لنگرود)

دکتر فزیه خانی*

دانشیار گروه جغرافیای دانشگاه تهران

ابوطالب قاسمی و سمه جانی

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تهران

علی قنبری نسب

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تهران

چکیده

گردشگری روستایی یکی از صنایع بزرگ می‌باشد که می‌تواند در راستای رسیدن به توسعه اقتصادی و اجتماعی موثر واقع شود. این صنعت همانگونه که بر مکان‌های گردشگری اثر گذار می‌باشد بر جوامع میزبان و گردشگران نیز اثر گذار است، نواحی ساحلی به طور گسترده‌ای از این صنعت تاثیر می‌پذیرند.

اگر چه اغلب تحقیقات بر مزایای گردشگری روستایی تاکید دارد اما شواهد نشان می‌دهد مزایای گردشگری متوجه گردشگران می‌گردد نه جوامع روستایی. این تحقیق، ساکنین درک از اثرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی گردشگری بر رفتارها و تصمیمات ساکنین در راستای توسعه و برنامه‌ریزی مورد بررسی قرار می‌گیرد. قلمرو این تحقیق روستای چمخاله واقع در ناحیه شمالی کشور ایران می‌باشد. روش این تحقیق بر اساس ۱۰۰ پرسش‌نامه که توسط خانوارهای روستایی پر شده است می‌باشد. پرسش‌نامه بر اساس مدل لیکرت می‌باشد. نتایج این تحقیق فرضیه اصلی را که می‌گوید سطح مزایای شخصی مقیمان به ویژه مزیت‌های اقتصادی از گردشگری درک آنها را تحت تاثیر قرار می‌دهند تایید می‌نماید، این در حالی است که اثرات فرهنگی، اجتماعی و محیطی گردشگری باعث رضایت خاطر جوامع روستایی نمی‌باشد.

واژگان کلیدی: گردشگری روستایی، گردشگری ساحلی، روستای چمخاله، شهرستان لنگرود.

مقدمه

در حال حاضر صنعت گردشگری جایگاه خاصی در اقتصاد کشورها پیدا کرده و نقش فعال و مؤثری در ارتقاء ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بخصوص در کشورهای رو به توسعه ایفا می‌کند، به‌طوری‌که حجم مبادلات بین‌المللی گویای آن است که بیش از ۲۰ درصد مبادلات با جریان گردشگری آغاز می‌گردد و در برخی کشورها درآمدهای ناشی از آن یکی از منابع عمده در جهت تقویت اقتصاد ملی روزافزون آنها می‌شود (سنایی، ۱۳۸۶، ص ۲). رشد و گسترش گردشگری از جمله پدیده‌های مهم اواخر قرن بیستم است که با سرعت در قرن جدید ادامه دارد. بالا رفتن سطح درآمد، افزایش ایام فراغت، تغییرات و نگرش‌های جدید به مفاهیم زندگی و ضرورت تأمین‌های بین‌المللی ایجاب می‌کند که گردشگری به شدت گسترش و توسعه یابد (شارپلی، ۱۳۸۰، ص ۱).

در این راستا گردشگری روستایی نیز جزئی از صنعت گردشگری به حساب می‌آید که می‌تواند نقش عمده‌ای در توانمندسازی مردم محلی و تنوع بخشی به رشد اقتصادی و نیز خلق فرصت‌های شغلی جدید در ارتباط تنگاتنگ با سایر بخشهای اقتصادی ایفاء کند (شریف زاده، ۱۳۸۱، ص ۵۲). گردشگری روستایی شامل فعالیت‌های متنوعی است که گردشگران در نواحی روستایی انجام می‌دهند. با این حال انواع مختلف آن تحت عنوان گردشگری طبیعی، گردشگری فرهنگی، گردشگری بومی، گردشگری دهکده‌ای و گردشگری کشاورزی تفکیک و طبقه‌بندی شده اند (Mitchel, 2006, p1302).

بیان مسئله

شهرستان لنگرود در شمال ایران و یکی از شهرستان‌های شرقی استان گیلان می‌باشد که هر ساله در فصول گردشگری تعداد بسیاری از مسافران از خارج استان به این منطقه وارد می‌شوند. این شهرستان از دو بخش جلگه و کوهستانی تشکیل یافته که از سوی شمال به دریای مازندران متصل می‌گردد. نوع غالب گردشگری همچون بسیاری دیگر از شهرهای ساحلی ناحیه شمال کشور، گردشگری ساحلی می‌باشد. روستای چمخاله نیز یکی از روستاهای ساحلی شهرستان می‌باشد که شهرت آن از نظر گردشگری حائز اهمیت می‌باشد، به طوری که بسیاری از افراد این شهرستان را با ساحل چمخاله می‌شناسند و بدلیل دسترسی آسان و ساحل زیبا بسیاری از گردشگران جهت لذت بردن از فضای آن وارد این روستا می‌شوند و اثرات بسیاری بر حیات اقتصادی و اجتماعی روستائیان بر جای می‌گذارند، نکته مهمی که همواره مورد غفلت واقع می‌گردد تأثیرات مثبت و سود حاصل از گردشگری است که حق جامعه‌ی میزبان (روستائیان) می‌باشد و باید از طریق این صنعت عاید جامعه‌ی محلی گردد، که خود نیازمند پژوهش و برنامه‌ریزی صحیح در این زمینه می‌باشد. نبود این برنامه‌ریزی سبب مشکلاتی چون تغییرات ساختاری در الگوهای فرهنگی جامعه روستایی در اثر روابط و اثرپذیری اجتماعات روستایی از گردشگران، اثرات زیست‌محیطی مانند آلودگی و تغییر در بافت کالبدی روستایی شکل‌گیری خانه‌های دوم در ساحل، تغییر منظر نوار ساحلی روستا، تغییر الگوی ترافیکی در فصل گردشگری و موارد دیگری می‌باشد. نکته دیگر اینکه اگرچه روستای مورد نظر بعنوان یک روستای گردشگری معروف است اما اقتصاد روستا همچنان راکد می‌باشد. که در این تحقیق به بررسی علل این مسئله می‌پردازیم. در همین راستا جهت پاسخ‌گویی به سئوالی تحت عنوان: گردشگری ساحلی چه اثراتی را بر خانوارهای روستای چمخاله داشته است؟ شروع به بررسی در روستای مورد نظر گردید.

مبانی نظری

فعالیت های گردشگری در نواحی روستایی به طور قابل توجهی افزایش یافته است، از دهه ی ۷۰ در همهی کشورهای توسعه یافته گردشگری نقش کلیدی در توسعه ی برخی نواحی روستایی که از لحاظ اقتصادی و اجتماعی با رکود مواجه بودند داشته است (Scott,2007,p660). اما گردشگری در نواحی روستایی یک پدیده ی جدیدی نیست، بلکه موضوعی است که از انقلاب صنعتی با مفاهیم بازگشت به زادگاه (به عنوان نوعی گردشگری که بوسیله ی ساکنان شهری که اصالتاً از نواحی روستایی بودند و تعطیلاتشان را در شهرک های خود می گذراندند) وجود داشته است (perales,2002,p1101). در کل اروپا گردشگری به صورت گسترده ای به عنوان وسیله ای برای مقابله با چالش های اقتصادی-اجتماعی که نواحی روستایی با آن روبرو هستند افزایش یافته است.

در بسیاری از کشورها نه تنها مشاغل گردشگری بعنوان موتور رشد اقتصادی و توسعه محسوب می شود بلکه از درجات مختلف حمایت های دولتی بهره مندمی گردد (sharpleya,2006,p1040). بیشتر جوامع در پی استفاده از فرصت های گردشگری روستائی از جنبه های گوناگون می باشند. از گروه های ماهی گیری در نروژ تا دهکده های کشاورزی در موروکو تا جماعات مزرعه دار در غرب ایلات متحده و... تلاش آنها بر این است که گردشگری را به عنوان یک استراتژی جایگزین توسعه اقتصادی گسترش دهند (Petrzelka, 2005, p1125). گردشگری روستایی تقاضای روبه رشدی را در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه بوجود می آورد. این پدیده اثرات مثبت و منفی متنوعی بر محیط روستا می گذارد. به عبارت دیگر، بسیاری مطالعات نشان داده اند که چگونه توریسم روستایی این توان را دارد که به عنوان ابزاری مؤثر برای رشد اقتصادی در زمان و مکانی که کشاورزی نمی تواند به مدت طولانی تنها منبع معیشتی، باشد، مؤثر واقع شود (JONAS,2006,p585). گردشگری روستائی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی- اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستائی قلمداد کرد. در کشورهای بسیاری این امر با خط مشی های کشاورزی در ارتباط است و غالباً به عنوان راهبردی برای حفظ محیط زیست و فرهنگ سنتی روستائی ایفای نقش می کند (افتخاری، ۱۳۸۱، ص ۲۶). اهمیت و عظمت گردشگری به ایجاد فرصت های شغلی و درآمد محدود نمی گردد. در صورت برنامه ریزی و توسعه ای از پیش اندیشیده شده، گردشگری قادر است منافع مستقیم و غیرمستقیم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، محیطی و سیاسی را ایجاد و سهم قابل توجهی را در توسعه ملی ایفاء نماید، به عبارتی به بهبود شاخص های عدالت اجتماعی، ارتقاء سطح زندگی، رفاه عمومی و تعادل و توازن منطقه ای منجر گردد. حتی در مواردی کارشناسان اقتصادی منطقه ای گردشگری را به عنوان تنها عامل استقرار منابع و توسعه مناطق کمتر توسعه یافته پنداشته اند (معصومی، ۱۳۸۵، ص ۱۰). در بسیاری از نواحی روستایی، توریسم به عنوان یک بخش طبیعی از محصول اقتصادی- اجتماعی که همراه با کشاورزی است پذیرفته شده است. واضح است که گردشگری روستایی بر انطباق با شرایط روستایی پایه گذاری شده است (Hampton,2007,p1005).

گردشگری در نواحی روستایی با توجه به تعداد و نوع گردشگران، ساماندهی عرضه خدمات گردشگری، هماهنگی آن با توسعه اجتماع و مرحله چرخه حیات مقصد گردشگری، آثار مثبت و منفی متفاوت و متنوعی را بر جای می گذارد. علاوه بر این، ظرفیت سازماندهی، هماهنگی و نظارت بر فعالیت در سطح محلی، میزان اثرات گردشگری بر نواحی

روستایی را تعیین خواهد کرد. به طور کلی اثرات هزینه و فایده گردشگری درک شده توسط جامعه میزبان، در سه طبقه اساسی اقتصادی، اجتماعی و محیطی قرار دارد (جدول شماره ۱، ۲ و ۳).

با توجه به جذابیت پیامدهای اقتصادی توسعه گردشگری، مطالعات اولیه طی دهه ۱۹۶۰، بیشتر بر آثار مثبت اقتصادی این پدیده متمرکز بوده اما در دهه ۱۹۷۰ پیامدهای اقتصادی توسعه گردشگری با دید گسترده تری مورد ارزیابی محققان قرار گرفته است. در این دوره، عمدتاً رویکرد منفی به توسعه گردشگری حاکم بود به طوری که محققان غالباً، بر آثار منفی توسعه این فعالیت تاکید می ورزیده اند. در دهه های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ بر اساس انتقادات صاحب نظرانی مانند چین، تأثیرات مثبت و منفی به طور متوازن مد نظر قرار گرفت (علیقلی زاده، ۱۳۸۶، ص ۱۳). تجربه نشان داده است که هر کجا گردشگری به طور اتفاقی و بدون وجود برنامه ریزی و استراتژی مشخص توسعه یابد، مشکلات زیست محیطی و اجتماعی متعددی ظهور پیدا کرده و در درازمدت مشکلات گردشگری بیشتر از فوائد آن خواهد شد (رنجبران، ۱۳۷۹، ص ۵۱).

با توجه به دیدگاه‌ها و نظریه‌های مختلف به گردشگری، توسعه روستائی، اهداف و آثار یاد شده برای آن‌ها، می‌توان گفت که گردشگری روستائی از یک طرف با فراهم آوردن فرصت‌های جدید برای بسیاری از روستاها به عنوان وسیله‌ای است که به جوامع روستائی حیات دوباره می‌دهد، موجب توسعه این نواحی می‌شود، و این سکونت گاه‌ها را با برج‌نگه می‌دارد. از طرف دیگر توسعه بدون برنامه آن سبب آسیب‌های اجتماعی و زیست محیطی در سکونت گاه‌های روستائی شده است. بنابراین باید با توجه به ویژگی های محیطی و شرایط هر مکان، نوعی خاص یا ترکیبی از این رویکردها و استراتژی‌ها برای توسعه گردشگری در مناطق روستائی مورد توجه قرار گیرد (رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۵، ص ۸). به طور کلی اثرات بالقوه مثبت و منفی که گردشگری در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی بر جامعه میزبان می‌تواند بگذارد در ۳ بخش مختلف آورده شده است.

جدول شماره (۱) اثرات مثبت و منفی اقتصادی گردشگری

پیامدهای بالقوه مثبت اقتصادی گردشگری	پیامدهای بالقوه منفی اقتصادی گردشگری
* متنوع‌سازی اقتصاد محلی	* افزایش شاخص قیمت کالاها و خدمات در مقاصد گردشگری
* توسعه و ارتقاء شاخص‌های توسعه در مناطق در حال توسعه	* تعارض بین عرضه و تقاضای زمین و بی‌عدالتی در تقسیم آن
* افزایش تقاضا برای خدمات و کالاهای ویژه	* هزینه‌های اقتصادی بالا جهت گسترش آن در مناطق در حال توسعه
* جذب تعداد زیادی نیروی کار بدلیل کارگزر بودن صنعت	* افزایش قیمت املاک محلی
* تسریع جریان پول در اقتصاد جامعه	* عدم توازن اقتصادی مناطق در صورت انحصار در منطقه خاص
* بهبود حمل و نقل محلی و ارتقاء سطح دسترسی‌ها	* تغییر مالکان زمین از بومی به غیر بومی
به بازارهای محلی	* پایین بودن سطح درآمد در نتیجه فصلی بودن گردشگری
* تقویت بنیه اقتصادی و فعالیت‌های کشاورزی منطقه	* افزایش هزینه‌ی زندگی ساکنان منطقه
* افزایش بازرگانی درون مرزی	* جابجایی در اشتغال افراد بومی
* بهبود استفاده از زمین	* وابستگی شدید منطقه به صنعت گردشگری و یک‌بعدی شدن
* ایجاد بازارهای جدید برای تولیدات محلی	فعالیت‌های اقتصادی در منطقه
* افزایش ارزش املاک برای مالکین اراضی در مناطق محروم	
* خلق فرصت‌های شغلی جدید	

منبع: معصومی (۱۳۸۵)، خانی (۱۳۸۶)

جدول شماره (۲) اثرات منفی و مثبت زیست محیطی گردشگری

پیامدهای بالقوه مثبت زیست محیطی	پیامدهای بالقوه منفی زیست محیطی
<ul style="list-style-type: none"> * نوسازی ساختمان‌ها و آثار و سایت‌های تاریخی موجود * ایجاد انگیزه و اقدام برای برنامه‌ریزی و مدیریت محیط طبیعی * حفاظت مستمر و دائم محیط * بهبود پرداخت‌ها برای حفاظت از سایت‌های باستانی و تاریخی * توسعه زیرساخت‌ها * افزایش آگاهی ساکنین نسبت به محیط طبیعی و فرهنگی * کمک به حفاظت از منابع طبیعی * به سازی محیط 	<ul style="list-style-type: none"> * تولید زباله، آلودگی آنها از فاضلاب تصفیه نشده و ... * آلودگی هوا، آب، صدا و منظر * از هم گسیختگی اکولوژیکی * بروز مشکلات کاربری زمین * ایجاد تأسیسات فیزیکی و به زیر ساخت و ساز رفتن اراضی کشاورزی * آلودگی و شلوغی ترافیک سواره و پیاده * تمرکز ناکارآمد خدمات رفاهی * صدمه به سایت‌های باستانی و تاریخی و نواحی دیدنی دیگر * وارد آمدن فشار بیش از حد به توان محیط زیست * تخریب جنگل‌ها، تالاب‌ها، و سایر زیست گاهای منحصر به فرد و خاص * گسترش روستاهای شلوغ و کثیف * شیوع بیماری‌های مسری

منبع: معصومی (۱۳۸۵)، خانی (۱۳۸۶)

جدول شماره (۳) اثرات مثبت و منفی اجتماعی گردشگری

پیامدهای بالقوه مثبت فرهنگی اجتماعی گردشگری	پیامدهای بالقوه منفی فرهنگی اجتماعی گردشگری
<ul style="list-style-type: none"> * گسترش تبادلات فرهنگی بین گردشگران و افراد بومی * رشد شخصیت و شکوفایی استعدادها و ارتقاء سطح دانش و آگاهی ساکنین * بهبود عدالت بین مردان و زنان از جهت دست یابی به فرصت های شغلی * توسعه روابط فکری، فرهنگی، و اجتماعی جامعه میزبان و مهمان * شناخت مردم از فرهنگ و تمدن کشورهای دیگر * حفظ و اشاعه‌ی هنرهای سنتی و آداب و رسوم باستانی * احیاء هویت فرهنگی و احساس غرور ملی * بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان * ایجاد تحول، نوسازی و معرفی فرهنگ محلی 	<ul style="list-style-type: none"> * عدم انعکاس مناسب فرهنگ و آداب و رسوم منطقه بازدید شده * پوشش نامناسب گردشگران در مواردی و اثرات منفی بر بومیان * متأثر ساختن جامعه میزبان از فرهنگ و آداب و رسوم گردشگران * امکان افزایش ناامنی و هرج و مرج در منطقه * تشدید تضاد اجتماعی بین طبقات مختلف مردم * امکان رایج شدن کالاهای لوکس و گسترش مصرف‌گرایی * به خطر افتادن غنای فرهنگی و اصالت فرهنگی جامعه * تغییر نحوه‌ی زندگی افراد بومی کشور میزبان * فاصله درآمدی بومیان و گردشگران منجر به اثرات نامایشی می‌گردد * گردشگری منجر به جنبه تجاری پیدا کردن برخی جنبه‌های فرهنگی می‌شود

منبع: معصومی (۱۳۸۵)، خانی (۱۳۸۶)

به‌طور کلی بنظر می‌رسد که ارتباط مستقیمی بین نگرش جوامع محلی نسبت به گردشگری و توسعه‌ی آن وجود دارد. به‌طوریکه ساکنین محلی که گردشگران را خطری برای محیط طبیعی خود قلمداد می‌کنند با توسعه‌ی آن مخالفت می‌ورزند، درحالیکه جوامع میزبانی که گردشگران را بعنوان عاملی برانگیزاننده رشد و توسعه و حفظ محیط طبیعی خود می‌دانند خود به حمایتگر آن تبدیل می‌شوند. بنابراین جوامعی که به‌نحوی در برنامه‌ریزی و توسعه‌ی گردشگری مشارکت نداشته باشند نه تنها از آن حمایت نمی‌کنند بلکه خود به‌عامل بازدارنده‌ی آن تبدیل می‌شوند.

گردشگری ساحلی

مفهوم گردشگری ساحلی طیف کاملی از گردشگری، فراغت و فعالیت های تفریحی را که در نواحی ساحلی و آب‌های نزدیک ساحل روی می‌دهد، در بر می‌گیرد. بر این اساس عرضه محصولات گردشگری ساحلی شامل اسکان، پذیرایی، صنعت محصولات غذایی، خانه‌های دوم و زیرساخت پشتیبان توسعه ساحلی (مثل خرده‌فروشی‌ها، اسکله و تأمین کنندگان فعالیت‌ها) شامل می‌شود.

در واقع همان گونه که اداره ملی جو اقیانوس ایالات متحده اشاره می‌کند، در میان تمام فعالیت‌هایی که در نوار ساحلی و نزدیکی سواحل اقیانوس صورت می‌گیرد، هیچکدام بیش از گردشگری و تفریح ساحلی از نظر حجم و تنوع در حال افزایش نیست. ماهیت متغیر این بخش و حجم آن، این نکته را که باید برنامه‌ها، سیاست‌ها و طرح‌های دولتی مربوط به گردشگری در سواحل را مورد توجه قرار دهد، الزامی می‌سازد. در واقع تمام مسائل مربوط به سواحل به صورت مستقیم و غیرمستقیم برگردشگری و تفریح در سواحل تاثیر می‌گذارند (علیقلی زاده، ۱۳۸۶، ص ۵۶). تداوم کاهش فعالیت‌های ماهیگیری و مشاغل وابسته، مشکلاتی را بر بسیاری از نواحی وابسته به شیلات در اطراف جهان تحمیل نمود، و این نیاز را برای اجتماعات ساحلی آشکار ساخت، تا برای متنوع‌سازی اقتصادشان به دیگر بخش‌ها از جمله اکوتوریسم روی آورند (Stead, 2005, p671).

گردشگری وسیله‌ای است که اقتصاد بسیاری از جزایر را به حرکت در می‌آورد؛ در بسیاری موارد ۵۰-۲۰ درصد از درآمد ناخالص ملی و در برخی موارد در کارائیب به بالاتر از ۷۵ درصد می‌رسد (Weaver, 2001, p521). با رشد فعلی گردشگری ساحلی، همه ساله تفرج گاهای جدیدی در برخی از کشورهای منطقه در حال گسترش است. این صنعت که اصولاً بر مبنای استفاده از منابع طبیعی، همچون سواحل ماسه‌ای، دریای شفاف، محیط دوست‌داشتنی و... پایه‌گذاری شده بود، اخیراً خود تغییر شکل داده است. هم‌اکنون طیف گسترده‌ای از تسهیلات امروزی به منظور ارائه اقامتی آسوده و لذت‌بخش از فعالیت‌های تفریحی متنوع در نواحی ساحلی ایجاد شده‌اند. این تسهیلات انسان ساخت، اگرچه با صرف سرمایه هنگفت ممکن شده‌اند، ولی افزایش قابل ملاحظه‌ای در کیفیت گردشگری منطقه در امتداد کرانه دریا بوجود آورده‌اند (پوروخشوری، ۱۳۸۰، ص ۱۷).

رشد گردشگری منتج به منافع بسیاری برای نواحی ساحلی شده است، اما گسترش بدون برنامه آن هم بهای گزاف زیست‌محیطی همراه دارد. نمونه‌های بسیاری از پیامدهای منفی گردشگری کنترل نشده بر منابع اکولوژیک نواحی تفریحی وجود دارد. به طور مثال، گردشگری بدون برنامه‌ریزی و با مدیریت بیمار، به واسطه آلودگی فاضلاب ناشی از استقرار مکان‌های گردشگری منجر به تخریب زیستگاه‌های دریایی نزدیک ساحل شده است، یا قایقرانی به عنوان یک فعالیت اصلی گردشگرهای ساحلی، زیست‌گاه‌های دریایی را، که گنجینه تنوع زیستی را مورد حمایت قرار می‌دهد، تحت تأثیر قرار داده‌اند.

پیشینه‌ی پژوهش

رضوانی (۱۳۸۲) در مطالعه‌ای در شمال تهران به این نتیجه رسید که گسترش گردشگری به صورت خود جوش و فاقد نظارت و برنامه ریزی بوده است. لذا پیامدهای نامطلوبی مانند مهاجرت همراه با کاهش جمعیت دائمی روستاها، بروز تضاد و دوگانگی اجتماعی بین جامعه ی میزبان و میهمان، تغییر کاربری اراضی کشاورزی و باغات به خانه‌های دوم، رکود فعالیت‌های کشاورزی و دامداری، آلودگی آب رودخانه‌ی جاجرود و سد لتیان، زباله‌ریزی و تخلیه فاضلاب را در پی داشته است.

یاوری و طغیانی (۱۳۸۴) موانع و مشکلات صنعت گردشگری در ایران را بررسی نموده که وضعیت گردشگری در نواحی روستایی را نیز در بر می‌گیرد، آن‌ها به نارسایی‌های صنعت حمل و نقل به عنوان مهمترین زیربنای گردشگری

اشاره کرده و بر این باورند که کمبودهای آن مخصوصاً در کیفیت عرضه اثرگذار است. هم‌چنین باید توجه داشت که گردشگری کشور بدلیل ضعف‌ها در بخش خدمات و موانع متعدد فرهنگی قابل رقابت با کشورهای پیش‌گام در عرصه گردشگری نمی‌باشد. مدهوشی و ناصرپور (۱۳۸۲) تعدد مراکز تصمیم‌گیری، ضعف بازاریابی، ضعف امکانات زیربنایی، و خدمات گردشگری و فقدان فرهنگ پذیرش گردشگر را عوامل مؤثر توسعه‌نیافتگی گردشگری لرستان معرفی کرده‌اند. پوروخشوری (۱۳۸۰) ذکر می‌کند که گردشگری ساحلی نقش قابل ملاحظه‌ای در رشد اقتصادی کشورهای منتخب مورد مطالعه (مالدیو، اندونزی، مالزی، تایلند، فیجی و فیلیپین) داشته است. و این صنعت منبع اصلی کسب ارز خارجی در همه‌ی آن‌ها می‌باشد. او تأکید می‌کند که رشد گردشگری به هر دو صورت خارجی و بومی، سهم پایداری در رشد اقتصادی منطقه دارد لیکن تأثیرات زیست‌محیطی را نیز در منطقه بجا می‌گذارد.

افتخاری (۱۳۸۵) با بکارگیری مدل SWOT برای توسعه گردشگری روستایی در دهستان لوسانات کوچک ثابت کرد که آستانه آسیب‌پذیری نقاط روستایی به علت گردشگری بودن بسیار بالا است و نیازمند بازنگری و ارائه سیاست‌های مناسب در جهت رفع محدودیت‌ها و استفاده از مزیت‌های نسبی موجود می‌باشد. معتمدی‌مهر (۱۳۸۵) قابلیت‌های گردشگری روستایی شهرستان انزلی را بررسی کرده و نشان می‌دهد که علی‌رغم قابلیت‌های بالای گردشگری در مناطق روستایی شهرستان، کمتر به آن توجه شده که برای بهره‌برداری بهتر آن نیازمند مدیریت برنامه‌ریزی از پایین به بالا می‌باشد.

شارپلی و وسپ (۲۰۰۶) در تحقیقی که در شمال شرق انگلیس در مورد مشکلات متنوع‌سازی فعالیت‌های کشاورزی انجام دادند، بیان کردند که عده‌ای که مخالفت خود را برای متنوع‌سازی ابراز می‌داشتند به خاطر امتیازاتی بود که در ادامه‌ی فعالیت‌های مزرعه و مزرعه‌داری وجود داشت. و در نهایت پیشنهاد می‌کنند که توسعه‌ی مشاغل گردشگری کشاورزی باید به شکل کاربردی باشد و نقش آژانس‌های عمومی را در حمایت از گردشگری کشاورزی مهم می‌دانند.

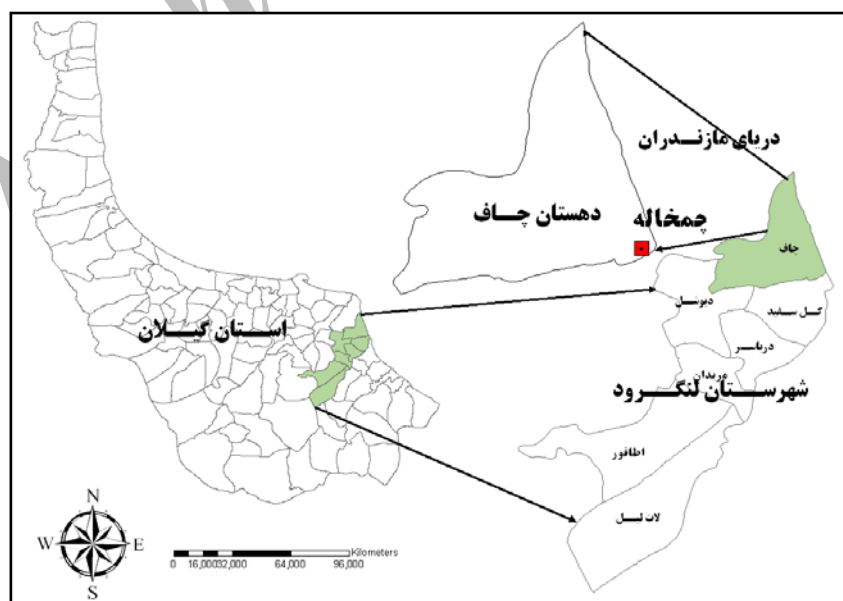
روش تحقیق

این پژوهش از نوع مطالعات توصیفی و تحلیلی و از نوع کیفی است که به دو شکل مطالعات اسنادی-کتابخانه‌ای و بررسی‌های میدانی انجام پذیرفت. بدین ترتیب که ابتدا جهت روشن شدن ادبیات موضوع تحقیق و تدوین مبانی نظری و سوابق پژوهش از مطالعات نظری بهره گرفته شد که با رجوع به کتابخانه‌ها و استفاده از کتب، پایان‌نامه‌ها و مقالات نگاشته شده، مرحله اول پژوهش به انجام رسید. در ادامه در پی یافتن پاسخ به سؤال تحقیق و دست‌یابی به اهداف مورد نظر اقدام به تدوین پرسش‌نامه در راستای موضوع مورد بحث گردید و پس از توزیع در روستا و تکمیل آن توسط خانوارها به تجزیه و تحلیل آن پرداخته شد. روش نمونه‌گیری نیز به شکل تصادفی ساده بود، جامعه آماری ۵۱۰ خانوار بود، بدلیل اینکه از نظر فرهنگی و اجتماعی تفاوت چندانی در روستا وجود نداشت، ۲۵ درصد خانوارها یعنی ۱۰۰ خانوار به طور نمونه انتخاب گردیدند، و از اعضای این خانوارها پرسش‌نامه عمل آمد. برای دست‌یابی به جواب‌های مطمئن‌تر سعی گردید که پرسش‌نامه به صورت تصادفی در بخش‌های مختلفی از نقاط روستا توزیع گردد. برای پاسخ‌گویی به گویه‌های تدوین شده از طیف لیکرت استفاده گردید و به آن‌ها از (۱ تا ۵)

امتیاز داده شد. ضمن اینکه در پرسش‌نامه سئوالات بازی نیز جهت نظرسنجی جامعه محلی از اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی گردشگری بر آن‌ها گنجانده شد. جهت تکمیل اطلاعات پرسش‌نامه از مصاحبه نیز استفاده شد.

منطقه مورد مطالعه

روستای چمخاله در ساحل دریای مازندران در بخش شمال شهرستان لنگرود قرار دارد. این روستا از نظر تقسیمات سیاسی جزء دهستان چاف می‌باشد. دارای ۵۱۰ خانوار با جمعیتی معادل ۱۸۱۴ نفر که ۸۹۹ نفر مرد و ۹۱۵ نفر آن‌ها زن می‌باشند. از این تعداد ۱۴۲۷ نفر دارای سواد خواندن و نوشتن و ۲۶۰ نفر نیز بی‌سواد می‌باشند. از نظر موقعیت طبیعی جزء روستاهای ساحلی می‌باشد، دارای ارتفاع برابر ۳۳ متر زیر سطح دریا واقع گردیده است. این روستا در بخش جلگه‌ای شهرستان قرار گرفته و دارای آب‌وهوای معتدل و مرطوب می‌باشد. فعالیت اصلی روستائیان در بخش کشاورزی با توجه به موقعیت و ویژگی‌های مساعد منطقه (دارای آب کافی و زمین‌های مسطح و مستعد) جهت کشت برنج استفاده می‌شود و اکثر روستائیان نیز شالیکار می‌باشند که البته در کنار فعالیت در شالیزارها به کشت صیفی‌جات نیز مبادرت می‌ورزند. از دیگر فعالیت‌های زیر بخش کشاورزی که در روستا وجود دارد باغداری، پرورش طیور خانگی و دام می‌باشد. به علاوه به دلیل اینکه این منطقه مجاور دریا واقع شده است، تعداد زیادی از افراد در فعالیت‌های صیادی مشغول می‌باشند. از دیگر منابع درآمدی روستائیان بهره‌مندی از فعالیت گردشگری می‌باشد که در فصول گردشگری (تابستان و تعطیلات نوروز) با ورود تعداد زیاد مسافر از نقاط مختلف کشور به این روستا تا حدودی اقتصاد جامعه محلی را متأثر می‌سازد. این مسئله مخصوصاً در دو مقوله‌ی حمل و نقل مسافران از مرکز شهر به سوی روستا و هم‌چنین در مواردی اجاره‌خانه به گردشگرانی که تمایل دارند شب را در روستا باقی بمانند نمایان تر است.

نقشه شماره (۱) موقعیت جغرافیایی روستای چمخاله در شهرستان لنگرود

منبع: کار میدانی نگارندگان، ۱۳۸۷.

یافته‌های تحقیق

این تحقیق در روستای چمخاله انجام یافته است، بیش از ۶۰ درصد پاسخ‌گویان بین سنین ۲۵ تا ۴۵ سال قرار داشتند، میزان تحصیلات بیش از ۹۰ درصد آن‌ها دیپلم و به پایین‌تر بود. اکثرا نیز شغل آزاد و یا به فعالیت‌های کشاورزی مشغول می‌باشند، که این مسئله حاکی از این است که افراد با تحصیلات دانشگاهی کمتر در روستا باقی مانده‌اند و مانند اکثر روستاهای کشور افراد با تحصیلات آکادمی پس از اتمام تحصیلات خود روستا را ترک کرده و جهت اشتغال در مشاغل دولتی راهی شهرها می‌شوند. از سویی ناکارآمدی حیات اقتصادی سبب شده که روستا نتواند در جذب جمعیت فعال خود پویا باشد. تجزیه و تحلیل و بررسی حاصل از مطالعات میدانی نظرات روستائیان که از پرسش‌نامه استخراج گردید نتایج زیر را در بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، نمایان می‌سازد.

پیامدهای اقتصادی از دیدگاه مردم محلی:

یکی از مواردی که همواره در گردشگری روستایی مورد نظر است نقش این صنعت در اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد برای جوامع روستایی است زیرا این صنعت علاوه بر بهره‌مندی گردشگران از فواید تفریحی برای گردشگران، باید بتواند برای جامعه میزبان شغل ایجاد نماید و بعنوان یک فعالیت مکمل در کنار سایر فعالیت‌های اقتصادی در روستا عمل نماید، همانطور که در اکثر کشورهای غربی و توسعه یافته بعنوان یک بخش مهم درآمدی برای روستائیان می‌باشد و اکثر آن‌ها از این طریق به متنوع‌سازی فعالیت‌های کشاورزی پرداخته‌اند و در مسیر توسعه توریسم کشاورزی گام برداشته‌اند. در بررسی متغیرهایی که معرف ابعاد اقتصادی منطقه مورد مطالعه بود، اکثر پاسخ‌گویان اظهار داشتند که گردشگری تا حدودی توانسته است مشاغل جنبی را برای روستائیان ایجاد نماید ولی این مقدار کافی نبوده و نتوانسته است مانع از بیکاری جوانان در روستا شود، و لذا علیرغم هجوم سیل عظیم گردشگران در فصول گردشگری پذیرداری در روستا، فعالیت‌های خدماتی در این صنعت توانایی جذب جوانان را نداشته و شاهد پدیده‌ی مهاجرت در روستا می‌باشیم.

بیش از ۶۰ درصد متوسط درآمدزایی روستائیان از طریق اجاره‌ی منزل به مسافران جهت امکانات اقامتی در شب می‌باشد و این بدان معنی است که داشتن منزل اضافی از سوی روستائیان از شروط لازم برای اجاره می‌باشد و لذا برای افراد جوان که فاقد مسکن اضافی هستند، کمتر توانسته سودی داشته باشد، از سویی دیگر بدلیل سهولت دسترسی و نزدیکی به مرکز شهر، فروش مایحتاج مواد غذایی به گردشگران نقشی در انتقال وجه به روستائیان ندارد و به نظر می‌رسد بیشتر گردشگران ترجیح می‌دهند وسایل خوراکی خود را قبل از ورود به روستا تهیه نمایند، هم‌چنین این موضوع در فروش تولیدات روستا نیز تأثیر گذارده و موجب گشته تا اهالی روستا کمتر به اشتغال در صنایع دستی فعالیت داشته باشند. ضمن اینکه باید این مسئله را نیز افزود که گردشگری افزایش هزینه‌های زندگی و بالا رفتن قیمت محصولات غذایی در فصول خاص را نیز موجب شده و تأثیر آن در هنگام هجوم مسافران به روستا دوچندان می‌شود. یکی از دغدغه‌های اساسی ساکنین چمخاله در زمینه‌های اقتصادی فصلی بودن گردشگری می‌باشد آن‌ها از این وضعیت اظهار نگرانی داشتند، زیرا تعداد مشاغل اندکی که ایجاد می‌شود، به دلیل موقتی بودن سردرگمی و بیکاری شاغلین را در فصول غیر گردشگری به دنبال دارد. از سویی دیگر مقارن بودن و هم‌زمانی ورود

مسافران به روستا با فعالیتهای کشاورزی مخصوصا در فصل تابستان، مشکلاتی را در اشتغال روستائیان در فعالیتهای مربوط به گردشگری ایجاد می‌کند. عدم توانایی مؤثر گردشگری ساحلی در اشتغالزایی هنگامی چشمگیر است که با نگاهی به پدیده‌ی مهاجرت جوانان هم‌چون بسیاری از روستاهای دیگر کشور موج گسترده مهاجرت به سوی شهرها را مشاهده می‌نمائیم. داده‌های حاصل از پرسش‌نامه در بخش متغیرهای اقتصادی، مطالب فوق را تأیید می‌نماید؛ در جدول زیر میزان اثرگذاری هر مولفه‌ی اقتصادی رتبه‌بندی گردیده و به ترتیب زیر آورده شده است:

جدول شماره (۴) اثرات اقتصادی گردشگری بر جامعه‌ی محلی^۱

رتبه هر گویه	ارزش هر گویه	متغیر	ردیف
۱	۴.۲۱	نقش گردشگری در افزایش قیمت زمین و املاک	۱-
۲	۴.۱۷	نقش گردشگری در درآمدزایی خانوارهای روستای چمنخاله	۲-
۳	۳.۷۷	درآمدزایی از طریق اجاره منازل به گردشگران	۳-
۴	۳.۵۷	گردشگری به عنوان یک فعالیت مکمل در کنار سایر فعالیتهای اقتصادی	۴-
۵	۳.۱۴	افزایش درآمد از طریق فروش زمین به گردشگران	۵-
۶	۳.۰۴۲	نقش گردشگری در اشتغالزایی روستای چمنخاله	۶-
۷	۲.۳۵	نقش گردشگری در کاهش اتکاء به دیگر بخش‌های اقتصادی (شالیکاری، ماهیگیری و ...)	۷-
۸	۱.۹۵	درآمدزایی از طریق فروش تولیدات روستایی (صنایع دستی، لبنیات، ماهی، ...)	۸-
۹	۱.۷	درآمدزایی از طریق فروش مواد غذایی و مایحتاج روزمره‌ی مورد نیاز گردشگران	۹-

منبع: کار میدانی نگارندگان، ۱۳۸۷

پیامدهای اجتماعی از دیدگاه مردم محلی:

پدیده‌ی گردشگری جدای از رفع نیاز تفریحی و بدنبال آن اثرات اقتصادی (از طریق خرید و فروش محصولات و مسایل مالی که در جریان مسافرت اتفاق می‌افتد)، مسائل اجتماعی متعددی را با خود به همراه دارد که تا حدودی در مباحث قبلی بدان پرداخته شد، اکنون به اثراتی که در روستایی چمنخاله گذاشته است از دیدگاه اهالی روستا می‌پردازیم.

یکی از مهمترین موضوعاتی که همواره در نقاط توریست‌پذیر اتفاق می‌افتد افزایش قیمت زمین و املاک در این مناطق می‌باشد که با خرید و فروش آن توسط افراد به بورس‌بازی زمین تبدیل می‌شود، که این مسئله در روستای مورد نظر مستثنی نمی‌باشد، و با ورود به روستا در خط ساحل آن شاهد ویلاهایی می‌باشیم که به خوبی نمایانگر این موضوع می‌باشد که از یک سو با فروش زمین به افراد غیر بومی و افزایش ساخت و ساز توسط آن‌ها و در پی آن شکل‌گیری پدیده‌ی خانه‌های دوم و ورود صاحبان آن‌ها در روستا شکل گرفته است، از سویی دیگر با نگاهی به اوضاع اقتصادی روستائیان به نسبت سیل عظیم گردشگران در فصول خاص به روستا، خروج نقدینگی و سرمایه حاصل از فروش املاک به سوی شهرها و یا حداقل خارج از روستا را موجب می‌شود.

ساکنین از وضعیت موجود اظهار نگرانی کرده و بیان داشتند که علیرغم نفوذ و توان بالای مالکان خانه‌های دوم از نظر اقتصادی و اجتماعی هیچ نقشی در ارتقاء کیفی و کمی زیر ساخت‌ها و امور زیربنایی روستا ندارند. این نارضایتی

۱- ارزش هر گویه نسبت به عدد ۵ سنجیده شده است.

زمانی تشدید می‌گردد که در بررسی اثرات فرهنگی گردشگری بر جوامع محلی، آن‌ها تأکید زیادی بر اثرات منفی گردشگران در رفتارها و الگوهای اجتماعی روستائیان داشته و به نقشی که آن‌ها در ایجاد ناهنجاریهای اجتماعی ایفا می‌کنند معترض بودند به گونه‌ای که چنین شرایطی اثرات یک‌طرفه گردشگران بر جوامع محلی را به دنبال دارد و در جریان این تأثیرپذیری، این الگوی فرهنگی گردشگر می‌باشد که بر جامعه محلی غلبه می‌نماید. نکته مهم این که تأثیر یک‌سویه مانع از انتشار الگوهای فرهنگی روستائیان و معرفی سنت‌ها و آداب و رسوم و تقویت آن‌ها می‌شود. طبق اظهارات بیش از ۸۰ درصد پاسخ‌گویان آنچه که بیش از همه ناراحتی جوامع محلی را دنبال دارد بیان و انتقال بد فرهنگ و آداب و رسوم گردشگران پس از بازدید از روستا می‌باشد.

جدول شماره (۵) اثرات اجتماعی گردشگری بر جامعه محلی

ردیف	گویه‌ها	ارزش هر گویه	رتبه هر گویه
۱-	نگرانی پاسخگویان به دلیل فصلی بودن گردشگری	۴.۲۱	۱
۲-	نقش گردشگری در ارتقاء سطح استانداردهای زندگی در چمنخاله	۳.۷۲	۲
۳-	نقش گردشگری در افزایش امنیت روستا	۳.۷۱	۳
۴-	دیدگاه پاسخ‌گویان در مورد برنامه‌ریزی شده، قانونمند و آینده‌نگر گردشگری	۲.۷۵	۴
۵-	نقش گردشگری در افزایش اطلاعات و دانش عمومی در تعاملات بین خانوارها محلی و گردشگران	۲.۶۱	۵
۶-	ایجاد امکانات تفریحی و سرگرم‌کننده‌ای جهت توسعه گردشگری	۲.۴۴	۶
۷-	نقش گردشگری در کاهش انسجام و یکپارچگی اجتماعی و خانوادگی در چمنخاله	۲.۳۵	۷
۸-	نقش گردشگری در گسترش و بهبود راه‌ها و شبکه حمل و نقل روستا	۲.۳۱	۸
۹-	نقش گردشگری در بروز ناهنجاری‌های اجتماعی	۲.۱۵	۹
۱۰-	نقش گردشگری در جلوگیری از مهاجرت جوانان و فعالان اقتصادی روستا	۱.۹۸	۱۰
۱۱-	نقش گردشگری در متعادل نگه داشتن هزینه‌های زندگی	۱.۷۴	۱۱
۱۲-	نقش مالکان خانه‌های دوم روستا در مشارکت‌های محلی مانند: جاده‌سازی، آبرسانی و برق‌رسانی	۱.۷۲	۱۲

منبع: مطالعات میدانی

بر اساس داده‌های جدول فوق فصلی بودن گردشگری مهمترین دغدغه و مشکل گردشگری در روستای چمنخاله می‌باشد، برای حل این معضل که مشکل ریشه‌داری در صنعت گردشگری کشور می‌باشد احتیاج به برنامه‌ریزی بلند مدت دارد، از سویی رونق گردشگری در روستای چمنخاله با هدف گسترش گردشگری در مناطق روستایی، ایجاد اشتغالات متنوع و هم‌چنین برنامه‌ریزی گردشگری با تأکید به جاذبه‌های مختلف می‌باشد، انطباق ندارد، زیرا نتوانسته مهاجرت‌های روستایی را کنترل نماید، بهبود وضعیت راه‌ها و شبکه حمل و نقل را توسعه نداده است و علاوه بر موارد مذکور باعث افزایش هزینه‌های زندگی و دیگر مشکلاتی می‌شود که در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی بروز می‌نماید.

پیامدهای زیست‌محیطی از دیدگاه مردم محلی:

مطالعات صورت گرفته در منطقه نشان داده است که از نظر زیست‌محیطی و پاک نگه داشتن محیط دریا و ساحل آن توسط گردشگران وضعیت مناسبی را شاهد نیستیم، و با ورود گردشگران به روستا و افزایش حضور مسافران آلودگی‌های زیست‌محیطی تشدید می‌گردد. به گونه‌ای که با ریختن زباله و آشغال در ساحل و دریا نقش زیادی در آلوده‌سازی روستا دارند. طرح سالم سازی دریا نیز که از سوی بخش دولتی به اجرا درآمده است و مقدار وجهی که هنگام ورودی به این منطقه دریافت می‌گردد به حساب مجری طرح که عمدتاً از بیرون روستا می‌باشد، ریخته

می‌شود و روستائیان سهمی از این منبع درآمدی ندارند. هم‌چنین افزایش ساخت و ساز در نوار ساحلی روستا، آلودگی منظر را سبب گشته است. افزایش ترافیک و رفت‌وآمدها در زمان ورود مسافران آلودگی هوا و صوتی را بدنبال دارد. در زیر به نظرات مردم محلی در خصوص اثرات زیست‌محیطی گردشگری اشاره می‌شود.

جدول شماره (۶) اثرات زیست‌محیطی گردشگری بر جامعه محلی

ردیف	گویه‌ها	ارزش هر گویه	رتبه هر گویه
۱-	میزان رضایت از افزایش ساخت و سازها در چمخاله	۳۹۴	۱
۲-	ضرورت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در توسعه گردشگری در چمخاله	۳۸۱	۲
۳-	نقش طرح سالم سازی دریا در ساحل چمخاله در افزایش گردشگران در منطقه	۳۲۲	۳
۴-	نقش گردشگری در آسیب‌پذیری محیط‌زیست در چمخاله از طریق پخش زباله و آلوده‌سازی دریا و ایجاد سروصدا و آلودگی ناشی از ترافیک و هوا	۱۹۲	۴

منبع: مطالعات میدانی

جدول فوق نشان می‌دهد که در مجموع مردم نسبت به برنامه‌های توسعه بخش گردشگری تمایل نشان داده‌اند ولی در عین حال معتقدند که گردشگری آسیب‌های اکولوژیکی نیز به دنبال داشته است، به گونه‌ای که مهم‌ترین مشکل مطرح شده از سوی روستائیان آلودگی زیست‌محیطی ناشی از پخش زباله در سطح روستا و آلوده‌سازی دریا می‌باشد، پدیده‌ای که با گذر به روستای چمخاله و بازدید از منطقه کاملاً به چشم می‌آید؛ علاوه بر آن آلودگی‌های صوتی و ترافیک ناهنجار منطقه مشکلی دیگر می‌باشد. آلودگی منظر با ایجاد ساخت و سازها در ساحل چمخاله و ایجاد خانه‌های دوم نارضایتی بیشتر روستائیان را موجب گشته است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

آنچه از بررسی این پژوهش از نقطه‌نظر جامعه‌میزبان حاصل گشت، نمود بیشتر اثرات منفی نسبت به اثرات مثبت می‌باشد که عاید جامعه روستایی می‌گردد و روستائیان کمتر از ورود مسافران به ساحل روستا اظهار رضایت داشتند و از پدیده‌ی گردشگری استقبال می‌کردند. گردشگری روستایی که می‌باید نقش مهمی در اشتغال زایی روستائیان داشته باشد، از دیدگاه روستائیان آن‌طوری که باید موفق نبوده است، از سویی باید به حفظ و پاکیزه نگه‌داشتن محیط روستا و پایداری ارزش‌ها و احیاء رسوم محلی کمک کند، نه تنها نتوانسته است به این مهم دست یابد، بلکه به تخریب آن نیز افزوده است که یکی از مهمترین دلایل آن رویکرد اشتباهی است که به پدیده‌ی گردشگری وجود دارد و آن نگاه تک‌بعدی به مزایای گردشگری تنها برای گردشگران یا جامعه مهمان می‌باشد. این درحالی است که از عوامل اصلی پایداری گردشگری رضایت جامعه محلی از ورود گردشگران هم‌چنین بهره‌مندی از فواید اقتصادی و اجتماعی ورود مسافران به روستای مورد نظر می‌باشد. در بعد اقتصادی همواره گردشگری بعنوان مکمل فعالیت‌های کشاورزی عنوان شده است مسئله‌ای که متأسفانه در روستای چمخاله به وقوع نپیوسته است، و روستائیان از فروش مواد غذایی مورد نیاز گردشگران، فروش محصولات تولیدی روستا و صنایع دستی و کاهش اتکاء به دیگر بخش‌های اقتصادی ناپایدار رضایت ندارند، در بعد اجتماعی مؤلفه‌های اثرگذار برای ارتقاء و توسعه روستا اثرات مثبتی نداشته است و موجبات نارضایتی ساکنین روستایی را فراهم آورده است، در بعد زیست‌محیطی

نیز، آلودگی دریا با ورود مسافران به حداکثر خود می‌رسد و نارضایتی ساکنین را موجب می‌گردد و این امر مهمترین مشکل ساکنین روستایی می‌باشد.

لذا پیشنهادات زیر جهت پایداری و ایفاء نقش مفید گردشگری در هر سه بعد فعالیت گردشگری (گردشگران یا جامعه مهمان، روستائیان یا جامعه میزبان، و محیط زیست بعنوان خواستگاه شکل‌گیری این صنعت) ارائه می‌گردد. باید توجه داشت که روند گردشگری در کشور و به تبع در منطقه به صورت خودجوش و بدون برنامه می‌باشد، که این امر نه تنها مانعی در برابر بهره‌وری مطلوب از فعالیت گردشگری شده است بلکه آسیب‌های اجتماعی-اقتصادی و زیست‌محیطی را نیز بدنبال داشته است، در بررسی صورت گرفته، روستای مورد نظر نیز از این قاعده مستثنی نبوده است، لذا برای حل این معضل برنامه‌ریزی مناسب از جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی با مشارکت روستائیان چمخاله ضروری می‌باشد.

تهیه بروشورها و پوستره‌های تبلیغاتی در زمینه‌های پاک‌نگه‌داشتن محیط زیست در منطقه و آگاه‌سازی گردشگران از فواید آن و مضرات آلودگی و هم‌چنین فراهم آوردن سطل‌های زباله در فواصل نزدیک به هم در محل‌های اسکان مسافران در روستای چمخاله و حتی ایجاد تابلوهای تبلیغاتی در رابطه با پاک‌نگه‌داشتن محیط زیست در مسیر دسترسی به روستای چمخاله گام مهمی در سالم نگه‌داشتن محیط روستای مورد نظر می‌باشد. هم‌چنین استقرار نگهبانان محیط از خود جامعه محلی در منطقه می‌تواند به تقویت نظارت جوامع محلی کمک کند.

تشکیل NGO های کوچک محلی می‌تواند کمک زیادی در تعامل بین جامعه میزبان و مهمان جهت پایداری گردشگری روستا و تقویت نقاط قوت و کاهش تضاد و اثرات منفی بین سه طرف درگیر با گردشگری (جامعه محلی، جامعه میزبان، محیط طبیعی روستا) نماید. ایجاد مشاغل موقت یکی از ویژگی‌های منفی گردشگری در تمام دنیا می‌باشد و حل کردن این معضل به برنامه‌ریزی‌های درازمدت و طولانی به همراه سرمایه‌گذاری کلان و تغییر ساختارهای گردشگری نیاز دارد، ولی با این حال می‌توان با ایجاد سرگرمی‌ها و فراهم آوردن امکانات سازگار با هر فصلی گردشگران را به منطقه کشاند و یا به نوعی دیگر ایجاد مشاغل غیر از گردشگری و مکمل در فصولی که مسافری به روستا نمی‌آید، نیز می‌تواند تا حدودی مشکل اشتغال موقت را حل کرد، در این رابطه ایجاد کارگاه‌های صنایع دستی و تزئینی برای عرضه به گردشگران و یا به بازارهای ملی و فراملی توصیه می‌شود. این مسئله یکی از دغدغه‌های اصلی روستائیان می‌باشد که توجه بیش از پیش سیاست‌گذاران و دولت مردان را می‌طلبد. از دیگر مسائلی که از یافته‌های پژوهش حاصل شد، اثرات منفی فرهنگی گردشگری، و تأثیرگذاری فرهنگی-اجتماعی غالب و مسلطی است که گردشگران بر جامعه محلی بر جای می‌گذارند، این جریان نیز در بسیاری موارد غیر قابل کنترل می‌باشد. یکی از راهکارهای اساسی نمایان ساختن ارزش‌های فرهنگی روستائیان چمخاله و کمک به احیای رسوم محلی از سوی سازمان‌ها و افراد مطلع و مسئول می‌باشد. هم‌چنین آگاه کردن گردشگران، تا با در نظر گرفتن الگوهای فرهنگی روستائیان چمخاله تا زمانی که در روستا حضور دارند، نسبت به فرهنگ منطقه بدیده‌ی احترام نگریسته و ضمن آگاهی از ارزش‌های محلی در حفظ آن کوشا باشند به گونه‌ای که با احترام به آداب و رسوم

ساکنین محلی زمینه‌های مساعدی را جهت همکاری ساکنین برای استفاده بهینه و پایدار از گردشگری در روستای چمخاله فراهم نمایند.

منابع

- پوروخشوری، سیده زهرا (۱۳۸۰). **راهکارهای توسعه بهینه زیست‌محیطی در گردشگری ساحلی**. تهران: انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، جولیا شاریلی، ریچارد (۱۳۸۰). **گردشگری روستایی**. ترجمه رحمت الله منشی زاده و فاطمه نصیری. [تهران]: نشر منشی، رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ مهدوی، داوود (۱۳۸۵). "راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT: دهستان لواسان کوچک". **فصل نامه مدرس علوم انسانی**، دوره ۱۰، شماره ۲.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، قادری، اسماعیل (۱۳۸۱). "نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی. (نقد و تحلیل، چارچوب‌های نظریه‌ای)". **فصل نامه مدرس علوم انسانی**. دوره ۲، شماره ۲.
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۲). "تحلیل روند ایجاد و گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی (مطالعه‌ی موردی: نواحی روستایی شمال استان تهران)". **پژوهش‌های جغرافیایی**. ش ۴۵، ص ۷۳-۵۹.
- رنجبران، ب، زاهدی، م (۱۳۷۹). **برنامه‌ریزی گردشگری در سطح ملی و منطقه‌ای**. اصفهان: جهاد دانشگاهی اصفهان، سنایی، مهدی (۱۳۸۶). "عملکرد و نقش گردشگری در توسعه پایدار نواحی روستایی (مورد: دهستان مرکزی کلاردشت)". پایان‌نامه دکتری دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران.
- علیقلی زاده، ناصر (۱۳۸۶). "توسعه گردشگری روستایی با رویکرد پایداری". پایان‌نامه دکتری دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران.
- مدهوشی، مهرداد؛ ناصرپور، نادر (۱۳۸۲). "ارزیابی موانع توسعه صنعت گردشگری در استان لرستان". **فصل نامه پژوهش‌های بازرگانی**، شماره ۲۸، ص ۵۸-۲۵.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵). **سرشماری عمومی نفوس و مسکن**.
- معمدلی مهر، اکبر، پری موسی پور میاندهی (۱۳۸۵). "شناسایی و معرفی قابلیت‌های توریسم روستایی شهرستان بندر انزلی". **فصل نامه چشم انداز جغرافیایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت**، ش ۱، سال اول.
- معصومی، مسعود (۱۳۸۵). **ماهیت گردشگری**. تهران: نشر بیک کوثر، یاری، کاظم؛ طغیانی، مهدی (۱۳۸۴). **موانع و مشکلات صنعت گردشگری در ایران (گزارشی از مطالعات انجام شده)**. مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان (۱۳۸۷). **بخش GIS**.
- Hampton, mark p, christensen, john (2007) **competing industries in islands, a new tourism approach**. Annals of tourism research. Vol. 34, no. 4, pp. 998-10.
- Bowe, scott a, marcouiller, david w. "alternative tourism-timber dependencies and the development of forested rural regions". **Forest policy and economics** 9, 653-670.
- Perales, rosa maria yague (2002). **rural tourism in spain**. Annals of tourism research, vol. 29, no. 4, pp. 1101-1110.
- Mitchell, j. t. (2006). **conflicting threat perceptions at a rural agricultural fair**. tourism management 27, pp. 1298-1307.
- Mansfeld, yoel & jonas, aliza (2006). **evaluating the socio-cultural carrying capacity of rural tourism communities: a 'value stretch' approach**. Tijdschrift voor economische en sociale geografie - 2006, vol. 97, no. 5, pp. 583-601.
- petrzalca, peggy, at all (2005). **rural tourism and gendered nuances**. Annals of tourism research, volume 32, issue 4, october 2005, pp. 1121-1137.
- Selina m. Stead (2005). **changes in scottish coastal fishing communities understanding socio-economic dynamics to aid management**, planning and policy, ocean & coastal management 48, 670-692.
- Weaver, d. (2001). **Mass and alternative tourism in the caribbean**. In tourism and the less developed world, d. Harrison, ed., pp. 161-174. Wallingford: cabi.
- Sharpley, richard and vassb, adrian (2006). **Tourism, farming and diversification: an attitudinal study**. tourism management, 27, 1040-1052.